

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ:
СОЦІОЛІНГВІСТИКА

Напрямок вищої освіти: 035 - Гуманітарні науки
Спеціальність: 035 - Філологія
Спеціалізація: «Філологія. Теорія, історія української мови та компаративістика»
Кваліфікація: магістр

1. Нормативні навчальні дисципліни та практика

1.1. Нормативні навчальні дисципліни

ВИКЛАДАЧ:

Інна Євгенівна Ренчка, кандидат філологічних наук, старший викладач
E-mail: i.renchka@ukma.edu.ua

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 4 кредити ECTS

Заняття в аудиторії: 40 год.

Самостійна робота слухачів курсу: 80 год.

Форма підсумкового оцінювання: залік.

АНОТАЦІЯ

Курс спрямований на вивчення питань взаємодії мови та суспільства, формування знань про українську мовну дійсність, взаємозв'язки мов, особливості мовних ситуацій, причинно-наслідкові зв'язки між мовою та державою, мовою та ідеологією, мовою і нацією, мовою і політикою, мовою і релігією, соціальну диференціацію української мови, суспільну природу української літературної мови в історії й сьогоденні, формування вміння інтерпретувати навколишню мовну дійсність науковими засобами.

МЕТА І ЗАВДАННЯ

Мета курсу – ознайомлення студентів з основними поняттями, проблемами й методами соціолінгвістики – науки, що вивчає соціальну природу мови, її суспільні функції, механізми впливу соціальних чинників на мову, а також роль мови в житті суспільства; формування чіткого уявлення про те, як соціальний чинник впливає на функціонування мов, відображається в їхній структурі та як мови взаємодіють. Завдання курсу – ознайомити студентів з дисципліною, що поєднує методику дослідження двох наук – лінгвістики і соціології, актуалізуючи таку соціолінгвістичну проблематику, що має безпосередній стосунок до сучасної мовно-культурної ситуації в Україні (проблема мовної норми та її кодифікації, мовне середовище сучасної України й проблема двомовності / багатомовності; мовні контакти, мовна інтерференція та її наслідки для стану й розвитку української мови тощо).

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ І ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
ПРН-7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями й школи в лінгвістиці. ПРН-8. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти лінгвістичної науки.	Опрацювання рекомендованої літератури; групове обговорення; опитування на семінарських заняттях; перевірка виконання усних та письмових завдань.	Поточний контроль.
ПРН-3. Застосовувати сучасні методики й технології, зокрема прикладні й	Опрацювання наукової літератури, групове	Поточний контроль.

міждисциплінарні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості лінгвістичного дослідження.	обговорення; опитування на семінарських заняттях. Здійснення самостійних спостережень та мінідосліджень щодо різних аспектів взаємодії мови і суспільства.	
ПРН-2. Упевнено володіти українською мовою для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійної й наукової комунікації; презентувати результати досліджень українською мовою.	Індивідуальні і групові завдання; групове обговорення; презентації індивідуальних проєктів; написання письмових робіт.	Поточний контроль. Підсумковий контроль.
ПРН-9. Збирати й систематизувати мовні факти, інтерпретувати й аналізувати, зіставляти тексти різних стилів і жанрів. ПРН-10. Здійснювати науковий аналіз мовного й мовленнєвого матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на підставі самостійно опрацьованих даних.	Опрацювання рекомендованої літератури. Індивідуальні відповіді та групове обговорення проблемних питань на основі опрацьованої наукової літератури.	Поточний контроль.
ПРН-14. Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу.	Індивідуальні і групові завдання; групове обговорення та індивідуальні відповіді на запитання.	Поточний контроль.
ПРН-12. Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних лінгвістичних питань, власний погляд на них та обґрунтувати його як фахівцем, так і широкому загалу. ПРН-16. Планувати, організувати, здійснювати й презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в галузі лінгвістики, застосовуючи сучасні інформаційно-комунікативні технології. ПРН-17. Презентувати результати свого дослідження науковій спільноті в наукових публікаціях чи виступах на конференціях, круглих столах, семінарах тощо.	Виконання усних та письмових завдань до семінарів. Індивідуальні відповіді й групове обговорення на семінарах. Узагальнення та інтерпретація зібраних даних для підготовки індивідуального проєкту, присвяченого актуальним питанням взаємодії мови і суспільства. Підготовка та презентація індивідуального проєкту.	Поточний контроль. Підсумковий контроль.
ПРН-18. Застосовувати отримані знання, розширювати та поглиблювати їх у науковій та дослідницькій роботі.	Опрацювання наукової літератури. Усне опитування, групове обговорення опрацьованого матеріалу. Виконання письмових завдань, тестів, творчих робіт.	Поточний контроль. Підсумковий контроль.
ПРН-11. Дотримуватися правил академічної доброчесності.	Виконання усних завдань та письмових робіт відповідно до вимог.	Поточний контроль. Підсумковий контроль.

Вступне слово

Основна увага під час вивчення курсу зосереджена довкола соціолінгвістичних проблем, пов'язаних з історією української мови, її функціонуванням, а також соціокультурних, політичних та територіальних чинників, що зумовили відмінності її соціального статусу та суспільних функцій упродовж нового та новітнього періоду розвитку літературної мови.

Передбачено вивчити комплекс соціо- та психолінгвістичних питань, пов'язаних із білінгвізмом – індивідуальним та масовим, диглосією, деформаціями постколоніальних міжмовних відносин. До завдань курсу входить також вивчення досвіду мовного планування зарубіжних країн, аналіз сучасної мовної політики України та визначення її практичних завдань.

Значущість завдань, що стоять перед українською соціолінгвістикою, зумовлена нагальністю потреб нашої держави – впровадження ефективного мовного планування та мовної політики. З огляду на це, курс орієнтовано передусім на специфіку сучасного мовного життя України.

Тематичний план

№ з/п	Теми занять	Кількість годин
Лекції 1 –11.	<p><u>Тема 1. Соціальна лінгвістика та її предмет.</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Предмет і завдання соціолінгвістики. Історія становлення і розвитку соціолінгвістичних досліджень.2. Специфічні завдання української соціолінгвістики.3. Методи соціолінгвістичних досліджень.4. Значення праць Ю. Шевельова для розвитку української соціолінгвістики. <p><u>Тема 2. Соціолінгвістичні аспекти історії української літературної мови.</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. З історії української літературної мови. Ідеологічні стереотипи у висвітленні й дослідженні історії української літературної мови.2. Койне як необхідна форма існування мови, що передують формуванню літературної мови. <p><u>Тема 3-4. Білінгвізм.</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Лінгвістичний, психологічний і соціологічний аспекти дослідження білінгвізму. Типи білінгвізму.2. Диглосія.3. Поняття мовної свідомості, мовної стійкості, мовної стабільності та мовного конфлікту.4. Використання ситуації двомовності з маніпулятивною метою в засобах масової інформації. <p><u>Тема 5. Мовні зміни внаслідок контактування мов.</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Мовна інтерференція та її рівні.2. Піджини, креольські мови, лінгва франка.3. Суржик як мішана форма українсько-російського мовлення.4. Функції суржику в мові художньої літератури.5. Використання мішаних форм мовлення на Інтернет-форумах, у соціальних мережах, блогах. <p><u>Тема 6. Соціальні діалекти.</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Соціальні діалекти. Формування сленгу і жаргону в сучасному українському мовленні. Арго.2. Функціональна роль розмовно-побутових форм мовлення в сучасних українських різножанрових текстах. <p><u>Тема 7. Мовна ситуація.</u></p> <ol style="list-style-type: none">1. Мовна ситуація. Основні параметри визначення. Типи мовних ситуацій.2. Специфіка мовної ситуації в Україні: історичні та сучасні аспекти. <p><u>Тема 8. Мовна політика Радянського Союзу.</u></p>	22 год

	<p>1. Поняття мовної політики. 2. Мовна політика СРСР та її наслідки. Тема 9. Сучасна мовна політика України. 1. Утвердження української мови у функції державної. 2. Основні законодавчі акти в галузі мовної політики України останніх десятиліть. 3. Роль громадянського суспільства у справі захисту державного статусу української мови. 4. Завдання сучасної мовно-культурної політики України. Тема 10. Мова в тоталітарних державах. 1. Специфіка використання мови в тоталітарних державах. 2. Новомова. Риси новомови. Тема 11. Радянський дискурс ненависті. 1. Мова ненависті (за виступами більшовицьких очільників та документами каральних органів). 2. Радянський дискурс ненависті в сучасній російській пропаганді.</p>	
Практичне 1.	<p>Соціолінгвістика, її предмет і завдання Соціолінгвістика, її предмет. Завдання української соціолінгвістики. Методи соціолінгвістичних досліджень. Поняття літературної мови, її ознаки. Діалектна база сучасної української літературної мови. Койне як інтердіалектна, уснорозмовна форма спілкування. Значення праць Ю. Шевельова для розвитку української соціолінгвістики. Мовні особливості сучасних українських фільмів та порушення в них актуальних мовних проблем (на матеріалах стрічок «Кіборги», «Заборонений», «Додому», «Наші котики», «Черкаси», «Екс», «Червоний» та ін.).</p>	2 год
Практичні 2-3.	<p>Вибір мови в ситуації білінгвізму. Поняття мовної свідомості, мовної стійкості, мовного конфлікту Поняття білінгвізму і диглосії. Поняття мовної свідомості, складові мовної свідомості. Вплив мовної свідомості на мовну поведінку. Типи мовної поведінки в сучасному білінгвальному середовищі. Поняття мовної стійкості, її зв'язок із мовною свідомістю. Джерела мовної стійкості народу. Індивідуальна мовна стійкість. Поняття мовної лабільності, її причини. Поняття мовного конфлікту.</p>	4 год
Практичне 4.	<p>Суржик Поняття "суржик". Історія формування та поширення суржику. Поняття "піджин", "креольська мова", "лінгва франка", відмінність суржику від цих мовних утворень. Відмінність між суржиком та інтерферованим мовленням. Мішане українсько-російське мовлення в засобах масової інформації. Функціональна роль суржику в художній літературі, фільмах та соціальних мережах.</p>	2 год
Практичне 5.	<p>Соціальні діалекти Соціолекти: визначення, класифікація. Типи соціолектів. Стилістична функція соціолектів у творах сучасної української літератури та кіномистецтва.</p>	2 год
Практичні 6-7.	<p>Мовна політика, мовна ситуація та мовне планування в зарубіжних країнах Поняття мовної політики та мовної ситуації, критерії оцінювання мовної ситуації. Поняття державної мови. Мовна політика України. «Європейська хартія регіональних та міноритарних мов» і особливості її ратифікації в Україні та в інших країнах. Наукова конференція «Досвід мовного планування інших країн у синхронічному та діахронічному аспектах».</p>	4 год
Практичне 8.	<p>Радянська мовна політика Основні риси мовної політики Радянського Союзу. Її відмінність від практики мовно-культурної асиміляції, що її провадила Російська</p>	2 год

	<p>імперія. Заходи радянської влади, спрямовані на припинення українізації. Мовно-культурна політика 1950-1960-х років. Мовно-культурна політика 1970-1980-х років.</p> <p>Відображення мовної ситуації та суспільної атмосфери в Україні доби українізації в художніх творах (роман В. Підмогильного "Невеличка драма").</p>	
Практичне 9.	<p>Специфіка вживання мови в тоталітарній державі</p> <p>Новомова. Риси новомови. Ідеологізація лексики в радянській лексикографічній практиці. Маніпулятивні технології комуністичної пропаганди.</p>	2 год

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Робота на практичному занятті	7	8	56
Презентація дослідницької роботи на науковій конференції	1	14	14
Індивідуальне письмове завдання (есе)	1	30	30
Разом:			100

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності студента за кожним із запланованих видів робіт здійснюється відповідно до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Робота на занятті	0	Пасивна участь у семінарі.
	1-3	Поверхове опрацювання матеріалу, несуттєві доповнення
	4-5	Неглибоке опрацювання матеріалу, неповною мірою виконане домашнє завдання
	6-7	Розуміння опрацьованого матеріалу, активне його обговорення на занятті, з дотриманням комунікативно-мовних норм. Якісно, повною мірою виконане домашнє завдання
Індивідуальне письмове завдання (есе)	0	Завдання не виконане у визначений термін або містить плагіат.
	1-14	Допущено значну кількість мовних помилок різного характеру, бракує логічності викладу, у роботі не дотримано вимог до змісту й структури есе
	15-25	Есе виконано і подано вчасно. У роботі порушено деякі норми української літературної мови, є стилістичні вади.
	26-30	Есе виконано і подано вчасно. Студент демонструє знання норм української літературної мови, виклад є логічним, чітким. Тему розкрито повністю. Роботу виконано на основі самостійних спостережень та досліджень щодо певних аспектів взаємодії мови і суспільства. Оформлення відповідає вимогам.
Презентація дослідницької роботи	0	Завдання не виконане або містить плагіат.
	1-7	Виступ короткий, з порушенням логіки викладу, помилками у вживанні термінів чи неточностями у фактах. Нездатність аргументувати свою позицію. В усному мовленні допущено значну кількість помилок.

	8-12	Студент демонструє належний рівень знань і розуміння теми. Виклад послідовний, однак наявні певні фактологічні неточності та мовностилістичні недоліки.
	13-14	Студент демонструє належний рівень знань і розуміння теми, виявляє здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення, високий рівень знань норм сучасної української мови, належний рівень орієнтації в матеріалах дослідження, вміння влучно вживати наукову термінологію, а також робити висновки. У студента не виникає проблем із веденням дискусії. Роботу оформлено відповідно до вимог наукового стилю.

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	Відмінно	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90	Добре		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70			Задовільно
60 – 65	E (достатньо)		
30 – 59	Незадовільно	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов’язковим повторним курсом)

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до екзамену) складає 30 балів. У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 29 балів) студент зобов’язаний повторно вивчити дисципліну. У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії студент може обрати повторне вивчення дисципліни.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Положення про Академічну доброчесність здобувачів освіти у НаУКМА» (затверджене наказом № 112 від 07.03.2018 року)

Питання для самоконтролю

1. Визначити предмет і завдання соціолінгвістики. Схарактеризувати зв'язок соціолінгвістики з іншими галузями (соціологією, психолінгвістикою, етнолінгвістикою, історією, історією літературної мови).
2. Методи яких наук поєднує соціолінгвістика?
3. Актуальні завдання української соціолінгвістики.
4. Поняття «літературна мова». Основні ознаки літературної мови.
5. Історія правописної кодифікації української літературної мови як соціолінгвістична проблема.
6. Дати визначення термінів «розмовне-побутове мовлення», «просторіччя», «сленг». Чи усталене вживання цих термінів у сучасному українському мовознавстві?
7. Дати визначення терміна «койне». Схарактеризувати поняття койне в стосунку до історичних особливостей розвитку української мови.
8. У чому полягають особливості галицько-буковинське койне?
9. Східноукраїнська та західноукраїнська традиції в історії формування української літературної мови. Чи усталене вживання термінів «східноукраїнський варіант літературної мови кінця XIX – початку XX ст.», «західноукраїнський варіант літературної мови кінця XIX – початку XX ст.» у сучасному українському мовознавстві?
10. Суржик. Визначення. Історія формування. Сфери поширення.
11. Дати визначення понять «лінгва франка», «піджин», «креольська мова». До якого з цих мовних утворень можна вважати типологічно близьким українсько-російський суржик?
12. Схарактеризувати поняття білінгвізму і диглосії.
13. За якими параметрами досліджують мовну ситуацію країни?
14. Чи є відмінність між поняттями «державна мова» і «офіційна мова»?
15. Основні риси мовної політики Радянського Союзу. Чим вона відрізнялася від практики мовно-культурної асиміляції, що її провадила Російська імперія в XIX – на початку XX ст.?
16. Схарактеризувати основні риси ідеологічних текстів тоталітарної доби.
17. Що таке новомова? Риси новомови.
18. Які конкретні заходи мали б становити основу мовної політики в Україні, покликаної гармонізувати мовні стосунки в українському суспільстві й вивести мовні питання із зони соціальної конфліктності?

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Ажнюк Б.М. Мовна єдність нації: діаспора й Україна. – К., 1999.
2. Горбач О. Арго в Україні. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006.
3. Грицак Я. Життя, смерть та інші неприємності. – К.: Грані-Т, 2008.
4. Данилевська О. Мова в революції та революція в мові Мовна політика Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР. – К., 2009
5. Державність української мови і мовний досвід світу (Матеріали міжнародної конференції). – К., 2000.
6. Жирмунский В. М. Проблемы социальной дифференциации языков // Язык и общество. – М.: Наука, 1968. – С. 22-38.
7. Жлуктенко Ю. О. Українська мова на лінгвістичній карті Канади. – К.: Наук. думка, 1990. – 176 с.
8. Жлуктенко Ю. О. Українсько-англійські міжмовні відносини: Українська мова у США і Канаді. – К., 1964. – 168 с.

9. Журавлѐв В. К. Социолінгвістический аспект історії літературних мов // Влияние социальных факторов на функционирование и развитие языка. – М.: Наука, 1988. – С. 84-109.
10. Забужко О., Шевельов Ю. Вибране листування на тлі доби: 1992-2002. – К.: Факт, 2011.
11. Караванський Св. До зір крізь терня або Хочу бути редактором. – Л., 2008.
12. Караванський Св. Пошук українського слова або боротьба за національне «Я». – К., 2001.
13. Карасик В. И. Язык социального статуса. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2002.
14. Кубайчук В. Хронологія мовних подій в Україні: зовнішня історія української мови. – К.: „К. І. К.”, 2004.
15. Масенко Л. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні. – К., 2020.
16. Масенко Л.Т. Мова і політика. – К., 1999.
17. Масенко Л.Т. Мова і суспільство. Постколоніальний вимір. – К., 2004.
18. Масенко Л.Т. Нариси з соціолінгвістики. – К., 2010.
19. Масенко Л. Суржик: між мовою і языком. – К., 2019.
20. Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму. – К., 2017.
21. Мацюк Г. До витоків соціолінгвістики: Соціологічний напрям у мовознавстві: Монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008.
22. Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики. – Л., 2009.
23. Мечковская Н.Б. Общее языкознание. Структурная и социальная типология языков. – М., 2001.
24. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: Аналіз та рекомендації / За ред. Юліане Бестерс-Дільгер. – К., 2008.
25. Мовні конфлікти та гармонізація суспільства. – К., 2002.
26. Мозер М. Причинки до історії української мови. – Харків, 2008.
27. Новое в лингвистике. Социолінгвістика. Вып. 7. – М., 1975.
28. Огульчанський Ю. Етнічна структура українського суспільства: уявні та дійсні проблеми. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
29. Півторак Г. П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі „спільної колиски”. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2001.
30. Потєбня Олександр. Мова. Національність. Денаціоналізація: Статті і фрагменти / Упорядкування і вступна стаття Ю. Шевельова. – Нью-Йорк, 1992. – 155 с.
31. Ренчка І. Лексикон тоталітаризму. К., 2018.
32. Роджер Т. Белл. Социолінгвістика (цели, методы и проблемы). – М., 1980.
33. Руда О. Комунікативні девіації в умовах українсько-російського білінгвізму. – К., 2009.
34. Руда О. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі. – К., 2012.
35. Селігей П. Мовна свідомість: структура, типологія, виховання. – К., 2012.
36. Соціолінгвістичні студії, за заг. ред. Л. О. Ставицької. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. – 2010.
37. Ставицька Леся. Аргі, жаргон, сленг. – К., 2005.
38. Ставицька Леся. Короткий словник жаргонної лексики української мови. – К., 2003.
39. Смаль-Стоцький Р. Українська мова в Советській Україні / 2-ге пошир. вид. – Нью-Йорк – Торонто-Сідней-Париж, 1969.
40. Ткач Л. Українська літературна мова на Буковині в кінці ХІХ – на початку ХХ століття. Ч. І – ІІІ. – Чернівці, 2000, 2007.
41. Ткаченко О. Українська мова і мовне життя світу. – К., 2004.
42. Ткаченко О.Б. До проблеми мовної стійкості // Мовознавство. – 1991. – № 2.
43. Ткаченко О.Б. Мова і національна ментальність. – К., 2006.
44. Ткаченко О.Б. Проблема мовної стійкості та її джерел // Мовознавство. – 1990. – № 4.
45. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду (за ред. Л. Масенко). – К., 2005.
46. Українсько-російська двомовність. Лінгвосоціокультурні аспекти. – К., 2007.
47. Український палімпсест. Оксана Забужко у розмові з Ізою Хруслінською. – К., 2014.
48. Феллер Мартен. Пошуки, роздуми і спогади єврея, який пам'ятає своїх дідів, про єврейсько-українські взаємини, особливо ж про мови і ставлення до них. – Дрогобич: Відродження, 1994.
49. Феллер Мартен. Досвід відродження державної мови Ізраїлю – іврити // Урок української. – 2000. – № 9.
50. Фішман Джошуа. Не кидайте свою мову напризволяще. – К., 2009.
51. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. – К., 2007.

52. Швейцер А.Д., Никольский Л.Б. Введение в социолінгвістику. – М., 1978.
53. Шевельов Ю. Так нас навчали правильних проізношень // Шевельов Ю. Вибрані праці. – Кн. 1. – К., 2008.
54. Шевельов Ю. У затінку совиних крил // Шевельов Ю. Вибрані праці. – Кн. 1. – К., 2008.
55. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900 – 1941). Стан і статус. – Чернівці, 1998; Вибрані праці. Кн. 1.
56. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. – К.: Вид. дім „КМ Академія”, 2003.
57. Шевельов Ю. З історії незакінченої війни. – К., 2010.
58. Шумарова Н. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму. – К., 2000.
59. Яворська Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс (Мова. Культура. Влада.). – К., 2000.
60. Colin Baker, Sylvia Prys Jones, Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education. – Multilingual Matters, 1998.
61. Labov W. Principles of Linguistic Change. – Blackwell Publishing, 2001.
62. Labov W. The Social Stratification of English in the New York City. – Cambridge University Press, 2006.

*Затверджено на засіданні кафедри української мови НаУКМА
31 серпня 2020 р. (протокол № 1)*